Les expressions errònies, encara

Roser Latorre

És preocupant la facilitat amb què alguns tertulians que exposen llurs idees i parers a través dels mitjans de comunicació transformen la llengua per adaptar-la als limitats coneixements que en tenen, de manera que no solament en traeixen de tant en tant la morfologia i la sintaxi, sinó que exemplifiquen la conversa, sovint amb una certa petulància, amb expressions i frases fetes errònies o capgirades.

Vegem-ne alguns exemples, que intentarem d'analitzar:

1. Ofès per aquelles paraules, *li va donar l'esquena.*
2. El problema d'aquesta actuació està *en els ciments.*
3. *Per bé i per dolent*, la història ha anat així.
4. Això que han fet, *ratlla* el ridícul.
5. Quan arribin els direm «moltes felicitats» *a les tres.*

No té sentit que algú vulgui donar la pròpia esquena a algú altre pel fet de sentir-se ofès. I encara que no se'n sentís, és clar. Si provem, però, de traduir l'expressió al castellà, veurem d'on vénen els trets. En castellà es diu, efectivament, «dar la espalda a alguien» per a significar que hom l'abandona en una situació difícil. No és el mateix, és clar, perquè l'equivalent de la frase que analitzem fóra «volver la espalda (o las espaldas) a alguien». La qüestió, però, és que hem substituït per una expressió castellana la forma catalana correcta, és a dir: Ofès per aquelles paraules, *se li girà* (o *se li tombà*) *d'esquena.*

En la frase segona, si partim del fet que *ciments,* en català, només pot referir-se al material emprat en la construcció (vegeu els nostres diccionaris) i que pot haver-hi, segurament, diferents tipus o qualitats de ciment, la qual cosa justificaria la forma plural, pot deduir-se que l'interlocutor es referia a una construcció on s'havia fet servir un ciment poc adequat. És evident que es parla de tota una altra cosa, segurament de caràcter polític o social, i que els edificis no hi tenen res a veure. El castellà ha tornat a fer forat, ara amb el mot «cimientos», que tradueix el català *fonaments*. La frase bona fóra, per tant: El problema d'aquesta actuació està en els *fonaments.*

Observem la frase tercera. L'antònim del mot *bé* és *mal,* de la mateixa manera que el contrari de *dolent* és *bo.* Sembla que actualment hi ha qui confon aquests mots i llurs funcions. Si consultem el diccionari Fabra, per exemple, ens adonarem que tant el mot *bé* com el mot *mal* poden ser adverbis o també substantius. Vegem-ne exemples: Hem sopat *bé.* Una feina *ben* acabada *(ben* davant adjectiu o participi en funció d'adjectiu, és a dir, quan precedeix l'element que modifica). Un llibre *mal* escrit. Una paraula *mal* dita. I trobem *bé* i *mal* substantivats en frases com: Tornar *bé* per *mal*. No distingeix *el bé del mal*. El mot *mal* pot ser, encara, adjectiu (precedint el nom que qualifica): És una *mala* cuinera. Això té *mal* aspecte. Quant al mot *dolent,* té també funció d'adjectiu (posposat sempre, però, al nom o al verb): Va ser una òpera *dolenta.* És *dolent,* aquest vi. Un home *dolent*. I pot substantivar-se, especialment quan es refereix a persones i el nom és sobreentès; per exemple: el *dolent* de la pel·lícula. No és el cas, és clar, de la frase tercera, que paral·lelament a les frases abans esmentades, hauria de dir: Per a *bé* i per a *mal,* la història ha anat així.

En la quarta frase podem endevinar-hi, un cop més, la traducció directa d'una forma castellana: «rayar en el ridículo». Mirem què diu el Fabra sobre el verb ratllar:

> Fer una ratlla o ratlles (a alguna cosa) / Reduir (pa, formatge, etc.) a trossets menuts passant-hi un objecte de superfície rasposa.

Cap de les dues accepcions no ens serveix. Sí que podem traduir aquell «rayar» del castellà per *ranejar en, vorejar, acostar-se a*. Per tant, hauríem pogut dir: Això que han fet *voreja* el ridícul.

Fixem-nos ara en la darrera frase. Sembla que es tracta de felicitar unes persones: *a les tres,* anuncia. En sentit estricte, això vol dir que quan el rellotge marcarà les tres, les podrem felicitar. Però el qui parlava no volia dir això, sinó que felicitarien tres persones (en aquest cas, del sexe femení) al mateix temps, és a dir, que les felicitarien *totes tres.* Aquesta tendència a fer servir l'article davant el numeral en lloc de l'adjectiu *tots, totes* per a indicar la inclusió de més d'un –és a dir, uns i altres sense excepció–, també és heretada de la llengua veïna, que diria, en aquest cas: «Cuando lleguen, les diremos "muchas felicitades" a las tres.» Però que en català correcte fóra: Quan arribin, els direm «moltes felicitats» *a totes tres.* Allò que no podem fer, tanmateix, és felicitar aquells que s'expressen «sollant la parla catalana», com diria el nostre gran poeta Josep Carner[1]. ◆
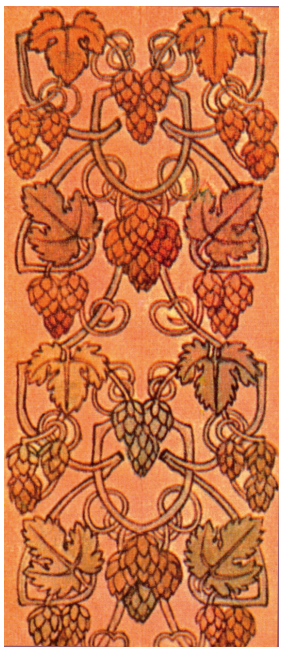
1. En «La bella dama» (poesia dedicada a Emili Vallès), del recull *Auques i ventalls.*